

3. Rumunjski u okvirima Romanije

Nastanak zavisnih rečenica tumačimo zamjenom elemenata funkcionalne strukture rečenice rečeničnim entitetima pa bi, prema tome, i njihova podjela trebala počivati upravo na funkcionalnom kriteriju. Francuske gramatike (govoreći o francuskim, praktično govorimo i o drugim romanskim gramatikama, osim rumunjskih) klasificiraju ih u tri velike skupine: *complétives* (zavisne rečenice kojima se iskazuju dopune), *circonstanciellles* (priložne) i *relatives* (relativne). Kao što vidimo, francuski, za razliku od svih drugih romanskih gramatika pa i hrvatskih, posjeduje krovni, nadtermin: *complétives*. On i nije baš najsretniji jer su među dopune (*compléments*) tu svrstani i subjekt (*sujet*) i predikatno ime (*attribut du sujet*), koje, svakako ne možemo smatrati dopunama. Daleko je veći problem to što se kod treće skupine, *relatives*, napušta funkcionalni i koristi formalni kriterij (to, prema definicijama, nisu više zavisne rečenice kojima se iskazuju određene funkcije u rečenici, već one koje su uvedene relativnim zamjenicama, *prilozima i pridjevima*). Rumunjske pak gramatike primjenjuju, i tu je, smatramo, njihova velika prednost u odnosu prema svim drugim romanskim gramatikama, pri podjeli zavisnih rečenica striktno funkcionalne kriterije. Podjele zavisnih rečenica u mnogobrojnim gramatikama raznolike su, ali možemo i dalje govoriti o tri velike skupine. Za prvu skupinu, koja obuhvaća zavisne rečenice kao što su objektne, subjektne ili predikatne nema nekog nadtermina i mi stoga predlažemo naziv *zavisne rečenice primarnih funkcija*, one koje obuhvaćaju funkcije elemenata kanonskih modela koji mogu biti zamijenjeni rečeničnim entitetom: subjekta, direktnog objekta, predikatnog imena i predikativne dopune direktnom objektu. Preostale dvije velike skupine *priložne* su (iskazuju priložne oznake) i *atributne* zavisne rečenice. Postojanje pojma atributnih rečenica (onih koje rečeničnim entitetom zamjenjuju atribut, pridjevski ili imenski, *atributul adjectival*, *atributul substantival*) dokazuje da rumunjske gramatike dosljedno poštuju funkcionalne kriterije pa se ne događa, kao u francuskim gramatikama da su *complétive complément déterminatif de nom* i *relative déterminative* svrstane u dvije različite nadskupine samo zato što je jedna uvedena veznikom, a druga relativom. Rumunjske se gramatike načelno bave pojedinim funkcijama, a zavisnu rečenicu promatraju kao jedan od načina njihova iskazivanja (što u biti i je ispravno). Mogu ponuditi i različite podjele, na primjer na nepriložne *necircumstanțiale*) i priložne (*circumstanțiale*), što je vidljivo iz donjeg navoda.

Ovdje, samo kao ilustraciju, navodimo po jedan primjer iz francuske i rumunjske sintakse.²

Les subordonnées peuvent remplir à l'égard de la principale dont elles dépendent les mêmes fonctions que les divers compléments par rapport à leur principal [...]. On distingue donc :

- a) les **subordonnées substantives** (ou **complétives**), assimilables : au complément d'objet, parfois au sujet du verbe principal ; à un complément de nom ou d'adjectif ; plus rarement à l'attribut d'un sujet [...]
- b) les **subordonnées adverbiales** (ou **circonstanciellles**), assimilables à des compléments circonstanciels [...]
- c) enfin, les subordonnées relatives (ou adjectives) occupent une place à part car elles sont introduites par des mots de liaison particuliers, les pronoms relatifs [...]. Elles sont en général assimilables à un complément ou un attribut du nom de nature adjectivale :... (Wartburg – Zumthor 1989, 74)

² Sustavno uspoređivanje francuskih i rumunjskih gramatika moglo bi biti predmetom posebne studije. Izbor referentnih djela koja se odnose na ovo poglavlje pridodan je bibliografskim navodima.

Propozicije subordonate *se clasifică* după următoarele criterii:

3.2.2.1. *După conținut* : subordonate *necircumstanțiale* și subordonate *circumstanțiale*.

- a) **Subordonate necircumstanțiale** sunt subordonatele care nu exprimă circumstanțe și care îndeplinesc funcțiile sintactice de subiect, de componentă nominală a predicatului nominal (numele predicativ), de atribut, de complement direct, de complement indirect, de complement de agent sau de element predicativ suplimentar : *subiectiva, predicativa, atributiva, completiva directă, completiva indirectă, completiva de agent și predicativa suplimentară*. [...]
- b) **Subordonatele circumstanțiale** sunt subordonatele care exprimă o multitudine și o diversitate de circumstanțe, ele îndeplinind funcțiile sintactice de complemente circumstanțiale de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, de condiție, de concesie, de consecință, de instrument, de asociere, de relație, de opoziție, de cumul și de excepție. În funcție de acest conținut, mai apropiat de concret decât al necircumstanțialelor, ele se pot foarte ușor identifica, primind denumiri de subordonate circumstanțiale, identice cu acelea ale complementelor corespunzătoare din planul propoziției : *de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, de condiție, de concesie, de consecință, de instrument, de asociere, de relație, de opoziție, de cumul și de excepție*. (Constantinescu-Dobridor 1998, 282, 283)

Naša je podjela, prema tome, neka vrsta kompromisa:

- *zavisne rečenice primarnih funkcija* (iskazuju funkcije obuhvaćene kanonskim modelima)
- *zavisne priložne rečenice* (iskazuju priložne oznake)
- *zavisne atributne rečenice* (iskazuju attribute).

Striktno pridržavanje funkcionalnih kriterija dovodi do veoma širokog shvaćanja kategorije subordinatora, usporedimo li rumunjske s drugim romanskim gramatikama. Mi ćemo ovdje, upravo radi sumjerljivosti i usporedivosti s lingvističkim opisima drugih romanskih idioma, najveću pažnju, tamo gdje to bude moguće, posvetiti subordinatorima vezničkog tipa (veznicima i vezničkim lokucijama).

Već smo spomenuli da cilj ovog rada nije neka iscrpna deskriptivna rumunjska sintaksa, nego pogled na subordinaciju u rumunjskom, rumunjske zavisne rečenice. To nužno dovodi do generalizacije, a nerijetko i do znatne, možda jedva dopustive simplifikacije. Simplifikacija ipak nije arbitrarna, već je utemeljena na primjeni pojma *sintaktičkog prototipa*. Naime, kada zaključke donosimo na temelju istraživanja korpusa (kada je riječ o poredbenoj romanskoj sintaksi, za mnoge idiome kvalitetni lingvistički opisi jednostavno ne postoje), glavni nedostatak je teoretska ili stvarna ograničenost korpusa. Ma koliko jedinica dodavali nekom korpusu zamišljene veličine (na primjer, sve knjige napisane na rumunjskom u dvadesetom i dvadesetprvom stoljeću), on bi i dalje bio teoretski ograničen. Trebao bi, ponovo teoretski biti beskonačan ili rasti u beskonačnost. Iako nam sada razmišljanje može krenuti k teorijskim distribucijama u funkciji distribucije empiričke vjerojatnosti, vjerojatnosti *a posteriori*, umjesto traženja egzaktnog matematičko-statističkog modela, zamislimo, pojednostavljeno, da bi pri neprestanom proširivanju korpusa rasla učestalost tipičnih, za ispitivanu sintaktičku pojavu karakterističnih, a time i za opis relevantnih, primjera, dok bi broj stupnjevito atipičnih, onih koji u većoj ili manjoj mjeri, stupnjevito odstupaju od tipičnog bio sve manje značajan. Prema tome, u opisu „žrtvujemo“ sve ono što bi u detaljnoj deskripciji bilo zanimljivo, ali je pri odabranoj razini signifikantnosti zanemarivo.

U redcima koji slijede prikazat ćemo upravo ono što u ovakvoj studiji smatramo signifikantnim u zavisnim rečenicama primarnih funkcija te u priložnim i atributnim zavisnim rečenicama.

3.1. Zavisne rečenice primarnih funkcija

Kao što smo već rekli, u ove rečenice ubrajamo zavisne rečenice koje u glavnoj rečenici zauzimaju mjesto nekog od elemenata kanonskih modela (osim same glagolske jezgre predikata): subjekta, direktnog objekta, predikatnog imena i predikativne dopune direktnom objektu.

Ove rečenice zauzimaju u funkcionalnoj strukturi prvu razinu udaljenosti od glagolske jezgre predikata, neposredno su joj podređene i, ovisno o odabranom kanonskom modelu, obvezatne su.

Objektna rečenica (completiva directă). Zbog frekventnosti pojavljivanja, započinjemo zavisnim rečenicama koje imaju funkciju direktnog objekta.³ Ove su rečenice, u potpunom romanskom duhu, uvedene univerzalnim veznikom *că*. Pogledajmo rumunjski primjer i njegove druge romanske ekvivalente (francuski, španjolski, talijanski, retoromanski, točnije donjoengadinski, *vallader* te sardski):

RUMUNJSKI	... știe doar Tatăl vostru Cel ceresc <i>că aveți nevoie de ele.</i> (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Mt 6,32)
FRANCUSKI	Or votre Père céleste sait <i>que vous avez besoin de tout cela.</i> (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Mt 6,32)
ŠPANJOLSKI	... pero bien sabe vuestro Padre celestial <i>que de todo eso tenéis necesidad.</i> (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Mt 6,32)
TALIJANSKI	Il Padre vostro celeste, infatti, sa <i>che ne avete bisogno.</i> (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Mt 6,32)
VALLADER	Ma vos Bap in tschêl sa <i>cha vus avais dabsögn da tuot quai.</i> (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Mt 6,32)
SARDSKI	Babbu brostu 'e su chelu difattis ischit <i>chi nde tenies bisonzu.</i> (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Mt 6,32)
HRVATSKI	... jer zna Otac vaš nebeski <i>da vam je sve to potrebno.</i> (<i>Biblija</i> 1993 : Mt 6,32)

Rumunjski, međutim, osim univerzalnog romanskog veznika *că* koristi i veznik (ujedno i marker konjunktiva) *să* te diskontinuiranu vezničku konstrukciju *ca ... să*. Već spomenuti strogo funkcionalni princip razdiobe zavisnih rečenica dopušta ovdje uporabu nevezničkih subordinatora, relativnih zamjenica i pronominaliziranih pridjeva te, u indirektnim pitanjima, interogativa, upitnih zamjenica, priloga i pridjeva. Indirektna pitanja koja pripadaju parcijalnoj interogaciji načelno se ne razlikuju od takvih pitanja u drugim romanskim idiomima (subordinator je upitna riječ, zamjenica, prilog ili pridjev, koja je korištena i u direktnom pitanju). Situacija je zanimljiva u indirektnim pitanjima totalne interogacije (pitanje se odnosi na cijelu rečenicu i odgovor je da ili ne). Pogledajmo jedan primjer.

³ Indirektni objekt spominjemo kasnije.

RUMUNJSKI	Și Pilat auzind, a întreat <i>dacă omul este galileean</i> . (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Lk 23,6)
FRANCUSKI	À ces mots, Pilate demanda <i>si l'homme était Galiléen</i> . (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Lk 23,6)
ŠPANJOLSKI	Oyendo esto Pilato, preguntó <i>si aquel hombre era galileo...</i> (<i>Sagrada Biblia</i> , 1999 : Lk 23,6)
TALIJANSKI	Udito ciò, Pilato domandò <i>se quell'uomo era Galileo...</i> (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Lk 23,6)
VALLADER	Cur cha Pilatus udit quai, dumandet el <i>scha quel hom saja ün Galileer</i> . (<i>La Soncha Scrittüra. Vegl e Nouv Testamaint</i> 1953 : Lk 23,6)
SARDSKI	Intesu custu, Pilattu at dimandau <i>si fit Galileu</i> . (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Lk 23,6)
HRVATSKI	Kad to Pilat ču, upita <i>je li taj čovjek Galilejac</i> . (<i>Biblija</i> 1993 : Lk 23,6)

Iako rumunjski subordinator *dacă* djeluje neobično među ostalim romanskim subordinatorima (*si*, *se*, *scha* < *si*), mogli bismo reći da on vjernije slijedi uporabu univerzalnog romanskog subordinatora (< *de* + *că*).

Načini objektivne rečenice su indikativ, kondicional-optativ i konjunktiv.⁴ Što se distribucije načina tiče, možemo reći da *să* kao subordinator ili dio subordinatora pouzdano upućuje na uporabu konjunktiva, ali općenito rumunjska se polazna rečenica znatno ne mijenja prigodom procesa subordinacije. Jedan od razloga je to što rumunjski, za razliku od drugih romanskih idioma, tolerira indikativ iza glagola koji iskazuju osjećaje, a negacija uz glagole mišljenja ne „mijenja atmosferu“ u glavnoj rečenici koja upućuje na promijenjeno stajalište govornika i u drugim romanskim idiomima može za posljednicu imati uporabu konjunktiva u zavisnoj objektivnoj rečenici. U francuskoj rečenici *Je me réjouis que tu sois ici*, govornik iskazuje svoj odnos prema poruci (*veselim se*) i konjunktiv je kompatibilan s objektivnom, izvanjezičnom stvarnošću situacije (*ti si ovdje i vidim te*). Ekvivalentna rumunjska rečenica glasila bi *Mă bucur că ești aici*.

Nadalje, ne vrši pomak na vremenskoj osi pri uklapanju polazne rečenice u glavnu (slaganje vremena), što je vidljivo iz prethodnog primjera (*Și Pilat auzind, a întreat dacă omul este galileean*). Izostanak pomaka vidimo i u donjoengadinskom (*valladeru*), ali taj idiom (pod njemačkim utjecajem) u nepravnom govoru koristi konjunktiv pa je pitanje koliko možemo govoriti o vremenima u pravom smislu riječi.

Zanimljivo je spomenuti da se u rumunjskom indirektnom pitanju ne gubi nužno inverzija, koja je marker direktnog pitanja: *Mă întreabă când aduce Radu cărțile*. Pitanje koliko bi istraživanje mjesta subjekta u linearnom poretku u rumunjskom uopće imalo smisla, budući da pronominalizacija subjekta nije obvezatna (imalo bi smisla u francuskom ili engadinskom).

U linearnom poretku objektivna rečenica zauzima mjesto koje bi u jednostavnoj rečenici zauzeo

⁴ Prezumptiv je ovdje „žrtva“ primjene sintaktičkog prototipa.

funkcionalni element koji zamjenjuje, direktni objekt iskazan jednostavnom kategorijom, odnosno najčešće slijedi glagolsku jezgru predikata.

Subjektivna rečenica (subiectiva). Iako smo, zbog učestalosti pojavljivanja, u ovom prikazu dali prednost objektnoj rečenici, subjektivna rečenica, prema našem tumačenju ustroja rečenice, ima iznimno veliku važnost. Ne možemo govoriti o podređenosti glagolskoj jezgri predikata budući da subjektivna rečenica, kao aktualizator glagolske jezgre s njom uspostavlja odnos dvostrane međuovisnosti.

Iskazuje, dakle, subjekt i uvedena je univerzalnim romanskim veznikom *că*, a subordinatori su i *să* te *ca ... să*.

Prema već spominjanom shvaćanju subordinatora u rumunjskim gramatikama, rečenica uvedena relativom ili interogativom smatra se „punopravnom“ subjektivnom rečenicom i tada može zauzeti u linearnom poretku mjesto uobičajeno za subjekt, ispred glagolske jezgre predikata:

RUMUNJSKI	<i>... cel ce s-a atins de apa curăţitoare va fi necurat până seara. (Biblia sau Sfânta Scriptură 2005 : Br 19,21)</i>
FRANCUSKI	<i>... celui qui a touché à ces eaux sera impur jusqu'au soir. (La Bible de Jérusalem 1975 : Br 19,21)</i>
ŠPANJOLSKI	<i>... quien tocar el agua lustral será inmundo hasta la tarde. (Sagrada Biblia 1999 : Br 19,21)</i>
TALIJANSKI	<i>... chi avrà toccato l'acqua di purificazione sarà impuro fino alla sera. (La Sacra Bibbia 2023 : Br 19,21)</i>
VALLADER	<i>E quel chi ha sprinzlâ l'aua da la purificaziun ais impür fin saira. (La Soncha Scrittüra 1953 : Br 19,21)</i>
SARDSKI	<i>Chie no at a essere purificau chin custu ritu, ch'at a essere bocau a fora dae sa soziedade... (Sa Bibbia Sacra 2003 : Br 19,20)</i>
HRVATSKI	<i>... i onaj koji je dirnuo vodu za očišćenje, neka je nečist do večeri. (Biblija 1993 : Br 19,21)</i>

Ipak, subjektivna rečenica najčešće slijedi bezlični ili bezlično upotrijebljen glagol ili pogotovo bezličnu konstrukciju *e(ste) bine (frumos, normal, clar, firesc) că/să*.⁵ U sljedećim primjerima jedino u rumunjskom nalazimo tu konstrukciju, dok ostali navedeni idiomi imaju zavisnu rečenicu na uobičajenom mjestu subjekta.

RUMUNJSKI	<i>Este clar că nimeni nu este îndreptăţit înaintea lui Dumnezeu prin Lege,...</i> <i>(Noua Traducere În Limba Română 2016 : Gal 3,11)</i>
FRANCUSKI	<i>Que d'ailleurs la Loi ne puisse justifier personne devant Dieu, c'est l'évidence,...</i> <i>(La Bible de Jérusalem 1975 : Gal 3,11)</i>

⁵ Francuske gramatike takvu zavisnu rečenicu smatraju stvarnim subjektom (*sujet réel*). Mi smo skloniji složiti se s Béchadeom (Béchade 1989, 260) i smatramo da se radi o dopuni (*terme completif*) semantički praznoj zamjenici *il*, koja je pravi (i jedini) subjekt.

ŠPANJOLSKI	<i>Y que por la Ley nadie se justifica ante Dios es manifestó,... (Sagrada Biblia 1999 : Gal 3,11)</i>
TALIJANSKI	<i>E che nessuno sia giustificato davanti a Dio per la Legge risulta dal fatto che il giusto per fede vivrà. (La Sacra Bibbia 2023 : Gal 3,11)</i>
VALLADER	<i>Ma ch'ingün nu vain güstifichà davant Dieu tras la ledscha, quai ais cler;... (La Soncha Scrittüra 1953 : Gal 3,11)</i>
SARDSKI	<i>E chi nemmos si pottat zustificare in dainnantis de Deus resurtat dae su fattu chi su zustu at a bivere in birtude de sa fide. (Sa Bibbia Sacra 2003 : Gal 3,11)</i>
HRVATSKI	<i>A da se Zakonom nitko ne opravdava pred Bogom, to je očito,... (Biblija 1993 : Gal 3,11)</i>

Bitno je istaknuti da rumunjski uz ostale subordinatore u subjektnoj rečenici koristi i univerzalni romanski veznik *că*, a u linearnom poretku najčešće slijedi bezlični glagol ili konstrukciju. Za ostalo (glagolski načini i vremena) vrijedi ono što je rečeno za objektnu rečenicu.

Predikatna rečenica (predicativa). Predikatna rečenica u funkcionalnoj strukturi rečenice dolazi na mjesto predikatnog imena. Dio je jednog od kanonskih modela, koji također sadrži kopulativni glagol, i za taj je model obvezatna.

Osim subordinatorima koje rumunjske gramatike prihvaćaju zbog specifične podjele zavisnih rečenica prema funkcionalnom kriteriju (upitnim zamjenicama, priložima i pridjevima te relativnim zamjenicama i pronominaliziranim relativnim ili neodređenim pridjevima) mogu biti uvedene, kao i ranije prikazane rečenice primarnih funkcija, univerzalnim romanskim veznikom *că* te veznicima *să* i *ca ... să*. Pogledajmo jedan primjer.

RUMUNJSKI	<i>Mâncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvârșesc lucrul Lui. (Biblia sau Sfânta Scriptură 2005 : Iv 4,34)</i>
FRANCUSKI	<i>Ma nourriture est de faire la volonté de celui qui m'a envoyé et de mener son œuvre à bonne fin. (La Bible de Jérusalem 1975 : Iv 4,34)</i>
ŠPANJOLSKI	<i>Mi alimento es hacer la voluntad del que me envió y acabar su obra. (Sagrada Biblia 1999 : Iv 4,34)</i>
TALIJANSKI	<i>Il mio cibo è fare la volontà di colui che mi ha mandato e compiere la sua opera. (La Sacra Bibbia 2023 : Iv 4,34)</i>
VALLADER	<i>Mia spaisa ais, ch'eu fetscha la voluntà da quel chi m'a tramiss, e ch'eu cumplescha si'ouvra. (La Soncha Scrittüra 1953 : Iv 4,34)</i>

SARDSKI	Recattu meu est a facher sa voluntade de chie m'at imbiau e de facher s'opera sua. (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Iv 4,34) ⁶
HRVATSKI	“Moja se hrana sastoji u tom <i>da vršim volju onoga</i> koji me poslao i <i>dovršim njegovo djelo</i> . (<i>Biblija</i> 1993 : Iv 4,34)

Uporaba glagolskih načina i vremena ista je kao i kod objektne i subjektne rečenice, a u linearnom poretku ove rečenice neposredno slijede kopulativni glagol.

Predikativna dopuna direktnom objektu (complementul predicativ al obiectului). Funkcija predikativne dopune direktnom objektu obvezatan je dio četvrtog kanonskog modela. Navodimo je ovdje, iako bismo je prema principu sintaktičkog prototipa mogli i izostaviti (čini se da ova funkcija u obliku rečenice postoji samo zato da bi se mogla navoditi u gramatikama). Ove rečenice mogu biti uvedene subordinatorima *că* i *să* te eventualno *ca ... să*.

*Te știi că ești foarte inteligent. (Znam da si jako pametan.)*⁷

*L-au ales să fie antrenor. (Izabrali su ga za trenera.)*⁸

U linearnom poretku dolaze iza glavne rečenice (i direktnog objekta) i nemaju pri uporabi glagolskih načina i vremena specifičnosti u odnosu prema ostalim zavisnim rečenicama primarnih funkcija.

3.2. Zavisne priložne rečenice

Priložne rečenice iskazuju logičko-temporalno-spacijalne odnose radnje zavisne rečenice u odnosu prema glavnoj. U rečeničnoj strukturi zauzimaju prvu razinu udaljenosti od glagolske jezgre predikata (direktno su joj podređene), ali nisu obvezatne i smatraju se proširenjima. Ukratko ćemo prikazati najvažnije priložne oznake (vremena, mjesta, uzroka, posljedice, cilja, dopusnosti, načina i pogodbe) iskazane zavisnom rečenicom.

Vremenska rečenica (temporal). Vremenska rečenica iskazuje vremenski odnos radnji zavisne i glavne rečenice (anteriornost, posteriornost i simultanost). Osim same temporalnosti, ove rečenice mogu iskazati i aspekt (početak, završetak, trajanje, ponavljanje radnje). Za anteriornost koriste se sljedeći subordinatori: *înainte să* s varijantama, (*mai*) *înainte (ca) să, până, până să, până când, până nu*. Za iskazivanje neposredne anteriornosti (radnje se gotovo preklapaju, podudaraju) koristi se *până (nu)* i *pentru când*. Subordinatori koji uključuju *până* pridodaju i ideju o trajanju radnje do određene točke u vremenu. Za izražavanje posteriornosti subordinatori su *dacă, de,*⁹ *după ce, după ce că* i *o dată ce* (ovaj subordinator ukazuje i na točku u vremenu od koje se radnja počinje odvijati). Neposredna posteriornost i brz slijed događaja iskazuju se veznikom *când* uvedenim prijedlogom *de*,

⁶ Primjećujemo da svi ovdje navedeni idiomi, osim rumunjskog i *valladera*, koriste infinitivnu konstrukciju umjesto zavisne rečenice.

⁷ Doslovno: * *Znam te da si jako pametan*.

⁸ *Izabrali su ga da im bude trener*.

⁹ Vidimo da su mnogi subordinatori polivalentni.

de (pe) când te veznicima i lokucijama *cum, de cum, imediat ce, (de) îndată ce, pe dată ce, unde, cât*. Simultanost ne mora značiti i često ne znači potpuno podudaranje radnji (u rečenici *Upoznao sam ga kad je imao sedam godina*. radi se o presijeku vremenskog intervala od godine dana u određenoj točki). Veznik *când* iskazuje istovremenost na općenit, neutralan način. Za iskazivanje trajanja radnje koriste se subordinatori *pe când, în timp ce, în vreme ce, cât timp, câtă vreme, până, până ce, până cât* i *pe măsură ce*. Subordinator *pe măsură ce* ujedno označava i progresiju u vremenu. Za iskazivanja trenutne simultanosti, trenutnog podudaranja koristi se veznik *când* uveden priložima *tocmai* i *chiar* ili u korelaciji s *atunci* u glavnoj rečenici. Simultanost i ponavljanje iskazuju subordinatori *oricând* i *(ori) de câte ori*. Pogledajmo primjer vremenske rečenice.

RUMUNJSKI	Tu însă, <i>când faci milostenie</i> , să nu știe stânga ta ce face dreapta ta,... (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Mt 6,3)
FRANCUSKI	Pour toi, <i>quand tu fais l'aumône</i> , que ta main gauche ignore ce que fait ta main droite,... (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Mt 6,3)
ŠPANJOLSKI	<i>Cuando des limosna</i> , no sepa tu izquierda lo que hace la derecha,... (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Mt 6,3)
TALIJANSKI	<i>Quando invece tu fai l'elemosina</i> , non sappia la tua sinistra ciò che fa la tua destra,... (<i>La Bibbia</i> 1988 : Mt 6,3).
VALLADER	Ma <i>cur cha tü fast almousna</i> , schi nu sapcha teis man schvester quai chi fa il dret,... (<i>La Soncha Scrittura</i> 1953 : Mt 6,3)
SARDSKI	Cando imbezzes tue faches sa limusina, no iscat sa manu dresta su chi fachet sa manu manca,... (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Mt 6,3)
HRVATSKI	<i>Kad ti daješ milostinju</i> , neka ti ne zna ljevica što ti čini desnica,... (<i>Biblija</i> 1993 : Mt 6,3)

Iz navedenih paralelnih primjera vidimo da rumunjski, kao i većina romanskih idioma, koristi jednostavni subordinator (*când*), dok *vallader* svakako koristi složeni (*cur cha*). Osim jednostavnih subordinatora (*când, până, cum, cât, dacă, de*), rumunjski u vremenskim rečenicama koristi i složene subordinatore u kojima je komplementator, prvi (u linearnom poretku drugi) dio subordinatora, kao i u ostatku Romanije, univerzalni romanski veznik (*că*). Specifičnost rumunjskog je da osim univerzalnog romanskog veznika na ovom mjestu koristi i veznik *să* (distribucija veznika *că* i veznika *să* odgovara uporabi indikativa i konjunktiva) te relativ *ce*.

Navodimo još dva primjera, koji, osim iskazivanja anteriornosti i posteriornosti, ilustriraju i uporabu složenih rumunjskih subordinatora. U drugom navedenom primjeru (Mk 16,19) uočavamo da svi ovdje navedeni idiomi osim rumunjskog koriste konstrukciju s infinitivom za iskazivanje posteriornosti.

RUMUNJSKI	Și v-am spus acum, <i>înainte să se întâmpie</i> , pentru ca, atunci <i>când se va întâmpla</i> , să credeți. (<i>Noua Traducere În Limba Română</i> 2016 : Iv 14,29)
FRANCUSKI	Je vous le dis maintenant <i>avant que cela n'arrive</i> , pour qu'au moment où <i>cela arrivera</i> , vous croyiez. (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Iv 14,29)

ŠPANJOLSKI	Os lo he dicho ahora, <i>antes que suceda</i> , para que <i>cuando suceda</i> creáis. (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Iv 14,29)
TALIJANSKI	Ve l'ho detto ora, <i>prima che avvenga</i> , perché, <i>quando avverrà</i> , voi crediate. (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Iv 14,29)
VALLADER	E quaist s'ha eu dit uossa, <i>ant co cha quai dvainta</i> , per cha vus crajat, <i>cur chi sarà dvantà</i> . (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Iv 14,29)
SARDSKI	Boll'appo nau commo, <i>innantis chi suzzedat</i> , ca <i>cando at a suzzeder</i> , bois appazas fide. (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Iv 14,29)
HRVATSKI	Već sam vam rekao sada, prije nego se dogodi, da vjerujete kad se dogodi. (<i>Biblija</i> 1993 : Iv 14,29)
RUMUNJSKI	Deci Domnul Iisus, <i>după ce a vorbit cu ei</i> , S-a înălțat la cer și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu. (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Mk 16,19)
FRANCUSKI	Or le Seigneur Jésus, après leur avoir parlé, fut enlevé au ciel et il s'assit à la droite de Dieu. (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Mk 16,19)
ŠPANJOLSKI	El Señor Jesús, después de haber hablado con ellos, fue levantado a los cielos y está sentado a la diestra de Dios. (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Mk 16,19)
TALIJANSKI	Il Signore Gesù, dopo aver parlato con loro, fu elevato in cielo e sedette alla destra di Dio. (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Mk 16,19)
VALLADER	Ma davo avair tschantschà quaists plets, füt il Segner Gesu tut sü in tschêl e's tschantet da la vart dretta da Dieu. (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Mk 16,19)
SARDSKI	Su Sennore Zesusu, appustis de aer faveddau chin chinissos, est arziau a su chelu e s'èst settiu a manu dresta 'e Deus. (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Mk 16,19)
HRVATSKI	<i>Pošto im je ovako govorio</i> , Gospodin Isus bi uznesen na nebo i sjede Bogu s desne strane. (<i>Biblija</i> 1993 : Mk 16,19)

Način vremenskih rečenica najčešće je indikativ, dok se za anteriornost koristi konjunktiv obično uz očekivanu prisutnost sastavnice *să*. Mjesto vremenskih rečenica u linearnom poretku slobodno je. Rečenice koje iskazuju anteriornost obično su postponirane, a one koje izražavaju simultanost anteponirane, ali to je svakako težnja, a ne neko strogo pravilo.

Mjesna rečenica (locala). Rumunjsko strogo pridržavanje funkcionalnog kriterija pri podjeli zavisnih rečenica i, posljedično, široko shvaćanje subordinatora dozvoljava uvrštavanje mjesne rečenice u grupu priložnih rečenica. Mjesne rečenice, svakako, upućuju na mjesto odvijanja radnje, a njihovi su subordinatori relativni prilozni *unde* i *încotro*, koji mogu biti srasli s drugim elementom (*dincotro*), često neodređenim (*oriunde*, *oriîncotro*), dok *unde* može biti uveden prijedlogom: *de unde*, *pe unde*, *până unde*. Evo primjera mjesne rečenice:

RUMUNJSKI	Mă veți căuta și nu Mă veți găsi și <i>unde sunt Eu</i> , voi nu puteți să veniți? (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Iv 7,36)
FRANCUSKI	Vous me chercherez, et ne me trouverez pas ; et <i>où je suis</i> , vous ne pouvez pas venir”? » (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Iv 7,36)
ŠPANJOLSKI	Me buscaréis y no me hallaréis, y <i>a donde yo voy</i> , vosotros no podéis venir? (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Iv 7,36)
TALIJANSKI	“Voi mi cercherete e non mi troverete” e “ <i>Dove sono io</i> , voi non potete venire”?». (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Iv 7,36)
VALLADER	Vus am tschercharat, ma nu'm chattarat, ed <i>ingio chëu sun</i> , nu pudais vus gnir? (<i>La Soncha Scrittura</i> 1953 : Iv 7,36)
SARDSKI	M'azes a chircare e no m'azes a accattare e <i>a ube soe deo</i> no azes a poder bennere? (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Iv 7,36)
HRVATSKI	“Tražit ćete me, a nećete me naći” i “ <i>Gdje budem ja</i> , vi ne možete doći?” (<i>Biblija</i> 1993 : Iv 7,36)

U gornjim primjerima uočavamo da donjoengadinski, *vallader*, ponovo ima složeni subordinator (*ingio cha*). Većina bi romanskih gramatika ove zavisne rečenice svrstala među relativne (bez antecedenta). Uostalom, i u rumunjskom korpusu najčešće slijede *acolo* (*în locul*) ili specifično naznačenu lokaciju.

Način mjesnih rečenica najčešće je indikativ, ali mogu biti i u kondicionalu. U linearnom poretku najčešće slijede glavnu rečenicu, ali mogu se naći i ispred nje.

Uzročna rečenica (cauzala). Ove zavisne rečenice iskazuju uzrok izvršavanja radnje u glavnoj rečenici. Subordinatori ovih zavisnih rečenica mogu biti jednostavni: *căci*, *deoarece*, *fiindcă*, *întrucât* te *că*, *dacă*, *unde*, *cum*. Ovdje, svakako, o jednostavnim subordinatorima govorimo sinkronijski, uključujući suvremenu grafiju jer je većina njih dijakronijski gledano složena (primjerice *fiind* + *că*, doslovno *budući* + *da*). Koriste se i vezničke lokucije kao što su *din cauză că*, *din pricină că* i *pentru că*, *de vreme ce*, *din moment ce*. Među navedenim subordinatorima uzročnih rečenica postoje i manje semantičke razlike. Tako, na primjer, *fiindcă* i *din cauză că* iskazuju uzrok na objektiv, neutralan način, *deoarece* uključuje nijansu objašnjavanja, *întrucât* motivacije, a *de vreme ce* i *din moment ce* argumentiranja, ali njihova pravilna interpretacija ovisi svakako i o kontekstu. Pogledajmo dva primjera uzročne rečenice u odabranim romanskim idiomima.

RUMUNJSKI	– Slav rău, eu ți-am iertat ție toată datoria aceea, <i>pentru că m-ai rugat!</i> (Noua Traducere În Limba Română 2016 : Mt 18,32)
FRANCUSKI	„Serviteur méchant, toute cette somme que tu me devais, je t'en ai fait remise, <i>parce que tu m'as supplié</i> ;... (La Bible de Jérusalem 1975 : Mt 18,32)
ŠPANJOLSKI	Mal siervo, te condoné yo toda tu deuda <i>porque me lo suplicaste</i> . (Sagrada Biblia 1999 : Mt 18,32)
TALIJANSKI	“Servo malvagio, io ti ho condonato tutto quel debito <i>perché tu mi hai pregato</i> . (La Sacra Bibbia 2023 : Mt 18,32)
VALLADER	Tü malign d'ün famagl! Eu t'ha relaschà tuot teis debit, <i>pervia cha tü m'hast supplichà</i> . (La Soncha Scrittüra 1953 : Mt 18,32)
SARDSKI	Teraccu malu, deo t'appo perdonau tottu su deppidu <i>ca m'as precau</i> . (Sa Bibbia Sacra 2003 : Mt 18,32)
HRVATSKI	‘Zli slugo, sav sam ti dug oprostio jer si me molio. (Biblija 1993 : Mt 18,32)
RUMUNJSKI	Dar nu aveau nici un copil, <i>fiindcă Elisabeta era stearpă și amândoi erau acum înaintați în vârstă</i> . (Noua Traducere În Limba Română 2016 : Lk 1,7)
FRANCUSKI	Mais ils n'avaient pas d'enfant, <i>parce qu'Elisabeth était stérile et que tous deux étaient avancés en âge</i> . (La Bible de Jérusalem 1975 : Lk 1,7)
ŠPANJOLSKI	Pero no tenían hijos, <i>porque Elisabet era estéril, y ambos eran ya de edad avanzada</i> . (La Santa Biblia 2009 : Lk 1,7)
TALIJANSKI	Essi non avevano figli, <i>perché Elisabetta era sterile e tutti e due erano avanti negli anni</i> . (La Sacra Bibbia 2023 : Lk 1,7)
VALLADER	Els nun avaivan ingüns uffants; <i>perche Elisabet eira infrüttaivla, ed amenduos eiran fingià bain attempats</i> . (La Soncha Scrittüra 1953 : Lk 1,7)
SARDSKI	Ma non tenian fizos, <i>ca Elisabetta fit isterile e tottarduos fin mannos de edade</i> . (Sa Bibbia Sacra 2003 : Lk 1,7)
HRVATSKI	Ali nisu imali djeteta, jer je Elizabeta bila nerotkinja, a k tome oboje bijahu u poodmakloj dobi. (Biblija 1993 : Lk 1,7)

Vidimo da se rumunjski u biti ne razlikuje od drugih romanskih idioma, koristi jednostavne i složene subordinatore. Prvi (linearno drugi) dio složenih subordinatora univerzalni je romanski veznik *că* (susrećemo i relativ *ce*), uslijed tipa logičkog odnosa između glavne i zavisne rečenice (uzrok).

Spomenuti logički odnos nameće indikativ (eventualno kondicional, što je, mogli bismo slobodno reći, "indikativ" pod određenim uvjetom) kao isključiv način ovih zavisnih rečenica. U linearnom poretku ove zavisne rečenice dolaze iza glavne, iako su one uvedene s *cum* u pravilu ispred glavne.

Posljedična rečenica (consecutiva). Logički odnos koji smo susreli kod uzročnih rečenica ovaj put promatramo „s druge strane“, posljedične rečenice iskazuju rezultat, posljedicu radnje u glavnoj rečenici. Mogu biti uvedene jednostavnim subordinatorima *încât*, *că* te lokucijama, odnosno složenim veznicima *încât să*, *ca să*, *pentru ca să*, *așa că*, *astfel că*, *astfel încât*. Slijedi primjer jedne posljedične rečenice u rumunjskom i ostalim ovdje navođenim romanskim idiomima.

RUMUNJSKI	Atunci au adus la El pe un demonizat, orb și mut, și l-a vindecat, <i>încât cel orb și mut vorbea și vedea</i> . (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Mt 12,22)
FRANCUSKI	Alors on lui présenta un démoniaque aveugle et muet ; et il le guérit, <i>si bien que le muet pouvait parler et voir</i> . (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Mt 12,22)
ŠPANJOLSKI	Entonces le trajeron un endemoniado ciego y mudo, y le curó, <i>de suerte que el mudo hablaba y veía</i> . (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Mt 12,22)
TALIJANSKI	In quel tempo fu portato a Gesù un indemoniato, cieco e muto, ed egli lo guarì, <i>sicché il muto parlava e vedeva</i> . (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Mt 12,22)
VALLADER	Alura al füt preschantà ün crastian indemunià chi eira orb e müt. Ed el il guarit, <i>da möd cha'l müt discuorriva e vezzaiva</i> . (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Mt 12,22)
SARDSKI	Inсарas ddi presentant unu indimoniau, zurpu e mudu, e ddu curat <i>in modu, chi fueddàt e biedat</i> . (<i>Il Vangelo di San Matteo voltato in logudorese e cagliaritano</i> 2004 : Mt 12,22)
HRVATSKI	Tada mu dovedoše opsjednuta čovjeka koji bijaše i slijep i nijem. I on ga ozdravi, <i>tako te je nijemi mogao govoriti i gledati</i> . (<i>Biblija</i> 1993 : Mt 12,22)

Posljedica iskazana zavisnom rečenicom može biti rezultat visokog stupnja intenziteta nekog elementa glavne rečenice. Tada je njezin subordinator (*încât* ili *că*) u korelaciji s elementom glavne

rečenice (*așa, atât, astfel, în așa fel*).¹⁰ Možemo to prikazati na sljedeći način:

<i>așa</i>		<i>încât</i>
<i>atât</i>		<i>că</i>
<i>astfel</i>		
<i>în așa fel</i>		

Slijedi primjer jedne takve rečenice.

RUMUNJSKI	Căci Dumnezeu <i>așa</i> a iubit lumea, <i>încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat</i> , ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Iv 3,16)
FRANCUSKI	Car Dieu a <i>tant</i> aimé le monde <i>qu'il a donné son Fils unique</i> , afin que quiconque croit en lui ne se perde pas, mais ait la vie éternelle. (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Iv 3,16)
ŠPANJOLSKI	Porque <i>tanto</i> amó Dios al mundo, <i>que le dio su unigénito Hijo</i> , para que todo el que crea en El no perezca, sino que tenga la vida eterna;... (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Iv 3,16)
TALIJANSKI	Dio infatti ha <i>tanto</i> amato il mondo da dare il Figlio unigenito, perché chiunque crede in lui non vada perduto, ma abbia la vita eterna. (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Iv 3,16)
VALLADER	Schi, Dieu ha <i>tant</i> amà il muond, <i>chèl ha dat seis sulgenui Figl</i> , per cha scodün chi craja in el nu giaja a perder, ma haja la vita eterna. (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Iv 3,16)
SARDSKI	Deus difattis at <i>gai</i> istimau su mundu de li dare su Fizu unizenitu, ca chie si siat chi credet in issu non morjat, ma appat sa bida eterna. (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Iv 3,16)
HRVATSKI	Da, Bog je <i>tako</i> ljubio svijet <i>da je dao svoga jedinorođenog Sina</i> da ne pogine ni jedan koji u nj vjeruje, već da ima život vječni. (<i>Biblija</i> 1993 : Iv 3,16)

Vidimo da su talijanski i sardski u ovom slučaju koristili konstrukcije s infinitivom umjesto zavisne rečenice uvedene subordinatorom.

Prea i destul u korelaciji sa subordinatorima *ca ... să, pentru ca ... să* iskazuju izostanak posljedice (intenzitet elementa glavne rečenice sprječava ostvarivanje posljedice):

¹⁰ Postoje i druge kombinacije, kao, na primjer, *așa de* ili *atât de ... de* (*Așa de mult a plouat de m-am speriat.*, *Toliko je padala kiša da sam se uplašio.*) ili *în așa fel ... ca ... să* (*A procedat în așa fel ca tuturor să le fie bine.*, *Postupio je tako da svima bude dobro.*).

RUMUNJSKI	pentru că proprietățile lor erau <i>prea</i> mari <i>ca ei să locuiască împreună</i> ; (<i>Noua Traducere În Limba Română</i> 2016 : Post 36,7)
FRANCUSKI	Car leurs troupeaux étaient <i>trop</i> nombreux <i>pour qu'ils puissent demeurer ensemble</i> ,... (<i>La Bible du Semeur</i> 2017 : Post 36,7)
ŠPANJOLSKI	pues tenían demasiadas posesiones para vivir juntos;... <i>Sagrada Biblia</i> 2011 : Post 36,7)
TALIJANSKI	Infatti i loro possedimenti erano <i>troppo</i> grandi <i>perché essi potessero abitare insieme</i> ,... (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Post 36,7)
VALLADER	Perche lur possess eira massa grand per pudair star insembl,... (<i>La Soncha Scrittura</i> 1953 : Post 36,7)
SARDSKI	Ca difattis fin riccus e non podian istare in su mattessi locu; (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Post 36,7)
HRVATSKI	Njihove imovine bilo je <i>previše</i> <i>da bi mogli živjeti zajedno</i> . (<i>Biblija : Suvremeni hrvatski prijevod</i> 2020 : Post 36,7)

Španjolski i *vallader* ovdje koriste konstrukciju s infinitivom, a sardski koordiniranu nezavisnu negativnu rečenicu.

Vidjeli smo da se i u slučaju zavisnih posljedičnih rečenica rumunjski ponaša kao i većina romanskih idioma. Koristi jednostavne subordinatore, te lokucije, složene subordinatore koji uključuju komplementator *că*. Međutim ponovo uočavamo i korištenje veznika *să*, a vidjeli smo i slučaj s *încât*.

Uporaba načina povezana je s upravo spomenutim izborom komplementatora. Način ovih rečenica indikativ je, a korištenje konjunktiva (i komplementatora *să*) može se na prvi pogled učiniti neobičnim za ovakvu vrstu logičnog odnosa. Međutim, to je korištenje opravdano određenim stupnjem finalnosti koji se pojavljuje uz samu posljedicu. Mjesto zavisnih posljedičnih rečenica fiksno je, uvijek slijede glavnu. To je opravdano logikom iskazivanja (uzrok prethodi posljedici), ali u određenim slučajevima i formalnim razlozima (korelativni element pomoću kojega subordinaror dobiva puno, posljedično značenje nalazi se u glavnoj rečenici i ona mora prethoditi zavisnoj).

Namjerna rečenica (fnala). Vidjeli smo da posljedične rečenice mogu sadržavati određen stupanj finalnosti. Namjerne izražavaju upravo željenu posljedicu, cilj radnje glavne rečenice. Uvode se jednostavnim subordinatorima *să*, *de*, *doar* te složenima *ca să*, *ca ... să*, *doar de*, *că doar*, *pentru ca să*, *pentru ca ... să*. Negativna namjerna rečenica koristi iste subordinatore uz dodatak *nu*, koji eventualno može biti pojačan s *cumva* ili *care cumva* (*să nu*, *ca să nu*, *nu cumva să*, *să nu cumva să*, *ca nu cumva să*, *pentru ca nu cumva să*, *nu care cumva să*, *să nu care cumva să*, *ca nu care cumva să*). Navodimo dva primjera namjerne rečenice.

RUMUNJSKI	... cereți și veți primi, <i>pentru ca bucuria voastră să fie deplină.</i> (Noua Traducere În Limba Română 2016 : Iv 16,24)
FRANCUSKI	... demandez et vous recevrez, <i>pour que votre joie soit complète.</i> (La Bible de Jérusalem 1975 : Iv 16,24)
ŠPANJOLSKI	... pedid y recibireis, <i>para que sea cumplido vuestro gozo.</i> (Sagrada Biblia 1999 : Iv 16,24)
TALIJANSKI	Chiedete e otterrete, <i>perché la vostra gioia sia piena.</i> (La Sacra Bibbia 2023 : Iv 16,24)
VALLADER	... dumandai, schi gnis vus ad artschaiver, <i>per cha vossa algrezcha saja perfetta.</i> (La Soncha Scrittüra 1953 : Iv 16,24)
SARDSKI	Dimandae e azes a ottenner, <i>pro chi s'alligria brosta siat prena.</i> (Sa Bibbia Sacra 2003 : Iv 16,24)
HRVATSKI	Molite i primit ćete <i>da vaša radost bude potpuna.</i> (Biblija 1993 : Iv 16,24)
RUMUNJSKI	Caută dreptate și iar dreptate, <i>ca să trăiești și să stăpânești pământul pe care Domnul Dumnezeuul tău ți-l dă.</i> (Biblia sau Sfânta Scriptură 2005 : Pnz 16,20)
FRANCUSKI	Cherchez à rendre une pleine justice <i>afin que vous viviez et que vous conserviez la possession du pays que l'Éternel votre Dieu vous donne.</i> (La Bible du Semeur 2017 : Pnz 16,20)
ŠPANJOLSKI	Sigue estrictamente la justicia, <i>para que vivas y poseas la tierra que te da Yahvé, tu Dios.</i> (Sagrada Biblia 1999 : Pnz 16,20)
TALIJANSKI	La giustizia, solo la giustizia seguirai, <i>affinché tu viva e possedga il paese che il SIGNORE, il tuo Dio, ti dà.</i> (La Bibbia Nuova Riveduta 2006 : Pnz 16,20)
VALLADER	Tenda davo la güstia e sulamaing davo la güstia, <i>per cha tü restast in vita e survegnast ad agen il pajais cha'l Segner, teis Dieu, vout at dar.</i> (La Soncha Scrittüra 1953 : Pnz 16,20)
SARDSKI	As a fachere zustissia che persone zusta, <i>pro chi pottas bivere e pottas essere mere de sa terra chi su Sennore Deus tuo t'at aere dau.</i> (Sa Bibbia Sacra 2003 : Pnz 16,20)
HRVATSKI	Teži za samom pravdom, da dugo živiš i zaposjedneš zemlju koju ti Jahve, Bog tvoj, daje. (Biblija 1993 : Pnz 16,20)

Rumunjski i ovdje koristi jednostavne i složene subordinatore. Komplementator u složenima svakako je veznik *să*.

Kao što se može očekivati, konjunktiv je način finalnih rečenica. Rumunjski nas i ovdje uspijeva iznenaditi jer se iza namjernih subordinatora *de* i *doar* može pojaviti indikativ! Ove zavisne rečenice najčešće slijede glavnu, ali one uvedene subordinatorima kao što su *ca să, pentru ca ... să* ili *ca nu care cumva să* mogu biti i ispred nje, često uz prisutnost korelativnog elementa *de aia (d-aia, de-aia)* u glavnoj rečenici.

Dopusna rečenica (concesiva). Dopusna rečenica iskazuje radnju koja bi mogla spriječiti izvršenje radnje glavne rečenice, suprotstaviti joj se, ali se radnja glavne ipak ostvaruje unatoč onome što je rečeno u zavisnoj. Najvažniji je subordinator *deși*, a postoji i više lokucija: *măcar că, cu toate că, chit că, fără ca să, indiferent că, de bine ce*. U glavnoj se rečenici može naći korelativni element *tot*. Pojedini vremenski subordinatori mogu imati dopusnu vrijednost usporedivu s hrvatskim *dok: în timp ce, în vreme ce, pe când, pe câtă vreme*. Posebno možemo izdvojiti dopusne rečenice koje uključuju i element pogodbe (*concesiva ipotetică* ili *condițională*). Takve su rečenice uvedene subordinatorima *dacă, de, să, chiar de, chiar să, chiar dacă, chiar fără ca să*. Dopusne su rečenice relativno često uvedene relativnim, upitnim i neodređenim zamjenicama i pronominaliziranim pridjevima ispred kojih dolazi prilog *indiferent*, kao relativnim, upitnim i neodređenim prilozima sa ili bez priloga *indiferent*. Pogledajmo primjer jedne tipične dopusne rečenice.

RUMUNJSKI	Și n-au găsit, <i>deși veniseră mulți martori mincinoși</i> . (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Mt 26,60)
FRANCUSKI	... et ils n'en trouvèrent pas, <i>bien que des faux témoins se fussent présentés en grand nombre</i> . (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Mt 26,60)
ŠPANJOLSKI	... pero no los hallaban, <i>aunque se habían presentado muchos falsos testigos</i> . (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Mt 26,60)
TALIJANSKI	... ma non la trovarono, <i>sebbene si fossero presentati molti falsi testimoni</i> . (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Mt 26,60)
VALLADER	... ma nu chattaivan ingüna, <i>perquant chi's preschantettan bleras fosas perdüttas</i> . (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Mt 26,60)
SARDSKI	... ma no sun resessios a nd'accattare mancu una, <i>mancari chi s'esseren moghios a dainnantis medas distimonzos frassos</i> . (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Mt 26,60)
HRVATSKI	Ali ga ne nađoše <i>iako je pristupilo mnogo lažnih svjedoka</i> . (<i>Biblija</i> 1993 : Mt 26,60)

U sljedećem, drugom, primjeru vidimo da rumunjski, francuski i *vallader* dopusnost iskazuju zavisnom rečenicom uvedenom složenim subordinatorima (*măcar că, bien que* i *intant cha*), dok ostali navedeni romanski idiomi (pa i hrvatski) koriste konstrukciju s participom.

RUMUNJSKI	De aceea le vorbesc în pilde, pentru că ei, <i>măcar că văd</i> , nu văd, și <i>măcar că aud</i> , nu aud, nici nu înțeleg. (<i>Noua Traducere În Limba Română</i> 2016 : Mt 13,13)
FRANCUSKI	Voici pourquoi je me sers de paraboles, pour leur parler : c'est que, <i>bien qu'ils regardent</i> , ils ne voient pas, et <i>bien qu'ils écoutent</i> , ils n'entendent pas et ne comprennent pas. (<i>La Bible du Semeur</i> 2017 : Mt 13,13)
ŠPANJOLSKI	Por eso les hablo en parábolas, porque viendo no ven y oyendo no oyen ni entienden; ... (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Mt 13,13)
TALIJANSKI	Per questo a loro parlo con parabole: perché guardando non vedono, udendo non ascoltano e non comprendono. (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Mt 13,13)
VALLADER	Perquai tschantsch eu cun els in sumaglias; perche <i>intant ch'els guardan</i> , nu vezzan els, ed <i>intant ch'els taidlan</i> , nun odan e nun inclegian els. (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Mt 13,13)
SARDSKI	Pro cussu lis faveddo chin prabulas: ca biende non biene, e intendende no intendene e non cumprendene. (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Mt 13,13)
HRVATSKI	Njima govorim u usporedbama zato što gledajući ne vide i slušajući ne čuju i ne razumiju. (<i>Biblija</i> 1993 : Mt 13,13)

Vidjeli smo da rumunjske dopusne rečenice, kao i u većini drugih romanskih idioma, mogu biti uvedene jednostavnim i složenim subordinatorima. Komplementatori su najčešće *că* i *să*, a odabir ovisi o smislu zavisne rečenice.

O odabiru komplementatora ovisit će i način zavisne rečenice. Susrećemo praktično sve načine, uključujući indikativ. Mjesto dopusne rečenice u linearnom poretku nije fiksno, iako je veoma često ispred glavne.

Načinska rečenica (modala). Kada se načinske rečenice pojave u nekoj romanskoj gramatici obično ih smatramo nepreciznima pa i suvišnima, budući da se lako mogu svrstati u neku drugu vrstu priložnih rečenica. Rumunjske se načinske rečenice prema definiciji iskazivati način na koji se vrši radnja glavne, a praktično svode na iskazivanje različitih vrsta komparacije. Komparacija jednakosti kao subordinatore ima veznike i lokucije *cum*, *precum*, *după cum*, *ca și cum*, *cât*, *după cât*, *din cât* (sastavnica *cât* upućuje na količinu). Za komparaciju nejednakosti koriste se *decât*, *din cât*, *pe lângă ce*, *pe lângă cât*, *față de ce*, *față de cum*, *față de cât* u korelaciji s elementom glavne rečenice. Za iskazivanje proporcionalnosti, odnosno progresivnosti može se koristiti lokucija *pe măsură ce*, ali taj je odnos najčešće iskazan korelativnim sustavom (što nije subordinacija), gdje su korelativni elementi obično *cu cât ... cu atât*. Mogu se uspoređivati dvije hipoteze ili eventualno dva vremenska razdoblja i tada su subordinatori lokucije *ca și cum* i *ca și când*, ali i *de parcă*, *chip că*, *cu chip că*.¹¹ Kao poseban slučaj načinskih rečenica mogli bismo navesti one koje iskazuju izostanak elementa vezanog uz radnju glavne

¹¹ Posljednja dva smatraju se doduše regionalnima.

rečenice. Takve zavisne rečenice uvedene su lokucijama *fără să, fără ca să, să nu*. Međutim, te bismo isto tako mogli identificirati kao posebne slučajeve dopusnih pa i, ovisno o kontekstu, posljedičnih rečenica. Ovdje imamo jedan primjer načinske rečenice.

RUMUNJSKI	Fiți milostivi, <i>precum și Tatăl vostru este milostiv. (Biblia sau Sfânta Scriptură 2005 : Lk 6,36)</i>
FRANCUSKI	Montrez-vous compatissants, <i>comme votre Père est compatissant. (La Bible de Jérusalem 1975 : Lk 6,36)</i>
ŠPANJOLSKI	Sed misericordiosos, <i>como vuestro Padre es misericordioso. (Sagrada Biblia 1999 : Lk 6,36)</i>
TALIJANSKI	Siate misericordiosi, <i>come il Padre vostro è misericordioso. (La Sacra Bibbia 2023 : Lk 6,36)</i>
VALLADER	Sajat dimena misericordiaivels, <i>sco cha vos Bap ais misericordiaivel. (La Soncha Scrittüra 1953 : Lk 6,36)</i>
SARDSKI	Siazes misericordiosos, <i>comente est misericordiosu Babbu brostu. (Sa Bibbia Sacra 2003 : Lk 6,36)</i>
HRVATSKI	Budite milosrdni <i>kao što je milosrdan Otac vaš! (Biblija 1993 : Lk 6,36)</i>

Pogledajmo i primjer gdje je *decât* u korelaciji s elementom glavne rečenice (*mai*).

RUMUNJSKI	Este <i>mai</i> ușor să treacă o cămilă prin urechea acului, <i>decât să intre un om bogat în Împărăția lui Dumnezeu. (Noua Traducere În Limba Română 2016 : Mk 10,25)</i>
FRANCUSKI	Il est <i>plus</i> facile à un chameau de passer par le trou de l'aiguille <i>qu'à un riche d'entrer dans le Royaume de Dieu!</i> " (La Bible de Jérusalem 1975 : Mk 10,25)
ŠPANJOLSKI	Es <i>más</i> fácil a un camello pasar por el hondón de una aguja <i>que a un rico entrar en el reino de Dios. (Sagrada Biblia 1999 : Mk 10,25)</i>
TALIJANSKI	È <i>più</i> facile che un cammello passi per la cruna di un ago, <i>che un ricco entri nel regno di Dio. (La Sacra Bibbia 2023 : Mk 10,25)</i>
VALLADER	Id ais <i>plü</i> facil ch'un chameil passa tras la foura d'una aguoglia, <i>co ch'un rich aintra aint il reginam da Dieu. (La Soncha Scrittüra 1953 : Mk 10,25)</i>
SARDSKI	Est <i>prus</i> fazile chi unu cammellu che colet in su culu 'e s'acu, <i>chi unu riccu intret a su rennu 'e Deus! (Sa Bibbia Sacra 2003 : Mk 10,25)</i>
HRVATSKI	<i>Lakše</i> je devi kroz iglene ušice proći nego bogatašu ući u kraljevstvo Božje!" (Biblija 1993 : Mk 10,25)

Ponovo primjećujemo složene subordinatore u *valladeru* (*sco cha, co cha*). U rumunjskim načinskim rečenicama imamo jednostavne i složene subordinatore. U složenima, kao i do sada, prvi (linearno drugi) dio subordinatora može biti univerzalni romanski veznik *că* ili veznik *să*, a susreli smo i *cum, și, cât te ce*.

Način ovih zavisnih rečenica uglavnom je indikativ ili kondicional. U rečenicama kojima se uspoređuju hipoteze najčešće je kondicional, a sve one koje sadrže veznik *să* bit će, svakako, u konjunktivu. Mjesto u linearnom poretku većinom je slobodno, a rečenice čiji su subordinatori *de cum* i *de parcă* obično slijede glavnu.

Pogodbena rečenica (condiționala). Pogodbene rečenice iskazuju pretpostavku ili uvjet o kojem ovisi izvršenje radnje glavne rečenice. Uvode se veznicima *dacă, de, să* i *când* te ustaljenim lokucijama *în caz că, în caz dacă, în caz de, în caz să, în caz când, de unde nu, numai dacă, numai să*, kao i onima koje ne smatramo potpuno stabiliziranim, pravim lokucijama: *în ipoteza că, în eventualitatea că, cu condiția să*. Pogledajmo paralelne primjere pogodbene rečenice.

RUMUNJSKI	<i>Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea,... (Biblia sau Sfânta Scriptură 2005 : Iv 15,10)</i>
FRANCUSKI	<i>Si vous gardez mes commandements, vous demeurerez en mon amour,... (La Bible de Jérusalem 1975 : Iv 15,10)</i>
ŠPANJOLSKI	<i>Si guardareis mis preceptos, permaneceréis en mi amor,... (Sagrada Biblia 1999 : Iv 15,10)</i>
TALIJANSKI	<i>Se osserverete i miei comandamenti, rimarrete nel mio amore,... (La Sacra Bibbia 2023 : Iv 15,10)</i>
VALLADER	<i>Scha vus observais meis cumandamaints, schi restais in mia amur,... (La Soncha Scrittura 1953 : Iv 15,10)</i>
SARDSKI	<i>Si azes a ponner mente a sos cumandamentos meos, azes a abbarrare in s'istima mea,... (Sa Bibbia Sacra 2003 : Iv 15,10)</i>
HRVATSKI	<i>Ostat ćete u mojoj ljubavi ako budete vršili moje zapovjedi,... (Biblija 1993 : Iv 15,10)</i>

Vidimo već spominjanu specifičnost rumunjskog, korištenje veznika *dacă* ondje gdje ostali romanski idiomi imaju refleks latinskog veznika *si* (*si, se, scha*). Inače, kao i kod drugih priložnih rečenica, možemo istaknuti korištenje jednostavnih subordinatora te komplementatora *că* i *să* u složenima.

Glagolski način i vrijeme usklađuju se u glavnoj i zavisnoj rečenici i ovise o vrsti uvjeta iskazanog zavisnom rečenicom: stvarnom, mogućem ili neostvarivom. Uz jedva dopustivo pojednostavljenje navest ćemo moguće kombinacije (prvo navodimo način i vrijeme u zavisnoj, a zatim u glavnoj rečenici):

prezent ili futur indikativa – prezent ili futur indikativa

kondicional sadašnji – kondicional sadašnji

kondicional prošli – kondicional prošli.

Kondicional prošli može se u zavisnoj i/ili glavnoj rečenici zamijeniti imperfektom indikativa. U zavisnoj se može pojaviti i prezent konjunktiva i tada najčešće iskazuje ostvariv uvjet! Mjesto u linearnom poretku slobodno je, iako zavisnu pogodbenu rečenicu češće nalazimo ispred glavne.

Osim ovdje prikazanih, rumunjske gramatike znaju navoditi i mnoge druge vrste zavisnih priložnih rečenica. One su ipak malo frekventne, a mnoge bi se mogle svrstati i u neku od većih grupa. Stoga ćemo ovdje samo nabrojati neke od njih: *circumstanțiala opozițională, de excepție, cumulativă, instrumentală, sociativă, de relație*.

3.3. Zavisne atributne rečenice

Više puta smo istaknuli da je prednost rumunjskih nad drugim romanskim gramatikama upravo razvrstavanje zavisnih rečenica prema funkciji elementa u strukturi rečenice koji je nakon procesa subordinacije iskazan rečeničnim entitetom, dakle pridržavanje strogo funkcionalnih, a ne formalnih kriterija. Upravo to je omogućilo izdvajanje atributnih rečenica. Prvo ćemo reći nekoliko riječi o glavnom, a mogli bismo reći i jedinom pravom, predstavniku u ovoj skupini, samoj atributnoj rečenici, a zatim spomenuti rečenice kojima se iskazuje apozicija i dopuna pridjevu, odnosno prilogu.

Atributna rečenica (*atributiva*). Ova je rečenica posredno podređena glagolskoj jezgri predikata i zauzima drugu ili neku od sljedećih (1 + n) razina udaljenosti od glagolske jezgre. Sintaktički gledano, možemo je smatrati proširenjem i prema tome neobvezatnim elementom. Semantički, situacija je nešto drugačija. Naime, atributna rečenica značenjski određuje imenicu, supstantivalni element na koji se odnosi, dopunjava ga određenim informacijama. Ukoliko su te informacije toliko važne da bi rečenica izbacivanjem zavisne atributne rečenice izgubila smisao (*Ne volim ljude koji lažu.*) tu atributnu rečenicu smatramo determinativnom. S druge strane, eksplikativna atributna rečenica samo dodaje određene informacije (kao da je stavljena u zagrade) koje nisu neophodne za pravilno razumijevanje cijele rečenice (*Ti ljudi, koji su upravo stigli, moji su susjedi.*).

Atributne rečenice mogu biti uvedene veznicima *că, să, dacă, de, ca ... să* i lokucijama *cum că, după ce*, ali samo u slučaju ograničenog broja imenica, kad im je oslonac neka od apstraktnih imenica¹² kao što su *posibilitatea, necesitatea, obligația, faptul, inițiativa, credința*. Daleko češće uvedene su relativnim¹³ zamjenicama, pridjevima i priložima. Relativne zamjenice *care, cine, ce, cât, ceea ce, al cătelea, a căta* imaju i svoje specijalizacije. Dok *care* ima najširu uporabu, *cine* se koristi za osobe (najčešće je korišten genitivno-dativni oblik *cui*), *ceea ce* uz apstraktne imenice. *Cât* s oblicima upućuje na kvantitativno određenje, a *al cătelea* i *a căta* na redni broj. Najznačajniji pridjevi su *care, ce, cât* i *al cătelea*, a prilozima *unde, când, cum* i *cât*. Najčešće korišten, a mogli bismo reći i najznačajniji, subordinator relativna je zamjenica *care*. Ona nas ovdje zanima i u sklopu šireg pitanja romanskog razlikovanja relativne zamjenice korištene za funkciju subjekta i za funkciju objekta (odnosno za sve ostale funkcije). Paralelni primjeri koji slijede organizirani stoga u parovima, po jedan za svaku od tih funkcija.

¹² Naravno, uvijek postoje iznimke, koje i ovdje eliminiramo primjenom pojma prototipa.

¹³ Također i neodređenim i upitnim.

RUMUNJSKI	Mergeți în satul <i>care</i> este înaintea voastră... (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Mt 21,2) Puteți să beți paharul <i>pe care</i> îl beau Eu... (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Mk 10,38)
FRANCUSKI	Rendez-vous au village <i>qui</i> est en face de vous; (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Mt 21,2) Pouvez-vous boire la coupe <i>que</i> je vais boire... (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Mk 10,38)
ŠPANJOLSKI	Id a la aldea <i>que</i> está enfrente,... (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Mt 21,2) ¿Podéis beber el cáliz <i>que</i> yo he de beber... (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Mk 10,38)
TALIJANSKI	Andate nel villaggio <i>che</i> si trova davanti a voi... (<i>La Bibbia</i> 1987 : Mt 21,2) Potete voi bere il calice <i>che</i> io bevo... (<i>La Bibbia</i> 1987 : Mk 10,38)
VALLADER	It in quel cumün <i>chi</i> ais davant vus. (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Mt 21,2) Eschat vus in cas da baiver il chalsch <i>ch'eu</i> baiv,... (<i>La Soncha Scrittüra</i> 1953 : Mk 10,38) ¹⁴
SARDSKI	Baze a su biddizzolu <i>chi</i> junchies in dainnantis :... (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Mt 21,2) Podies biber su caliche <i>chi</i> deo bibo,... (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Mk 10,38)
HRVATSKI	“Idite u selo <i>što</i> je pred vama! (<i>Biblija</i> 1993 : Mt 21,2) Možete li piti kalež <i>koji</i> ću ja piti? (<i>Biblija</i> 1993 : Mk 10,38)

Vidimo da među navedenim romanskim idiomima francuski i *vallader* razlikuju relativne zamjenice za navedene funkcije (*qui* i *que*, *chi* i *cha*), dok ostali idiomi, rumunjski, španjolski, talijanski i sardski koriste istu zamjenicu (*care*, *que*, *che* i *chi* u pojedinom od navedenih idioma). Takva je situacija u cijeloj Romaniji. Osim u francuskom ovo razlikovanje uočavamo još i unutar francuskog dijasustava. Situacija je, prema tome slična u dzerzijskom (*jèrriais*), što ne čudi, budući da pripada francuskom (normanskom) dijasustavu. Razlikuju se naime zamjenice *qui* (*qu'* ispred samoglasnika, uz varijante *tchi*, odnosno *tch'*) za subjekt te *qu'* (*tch'*) i *qué* (najčešće ispred određenih konsonantskih grupa) za objekt.

¹⁴ *Ch'* elidiran je oblik zamjenice *cha*.

- JÈRRIAIS* Chu jour-là lé rouoyaume du ciel s'sa comme dgiez vièrges *tchi* ayant prins lus lampes, fûtent à la rencontre du mathié. (*Lectuthes d'la Bibl'ye* 2016 : Mt 25,1)
- Pouv'-ous baithe la modgie *qué* j'dai baithe? (*Lectuthes d'la Bibl'ye* 2016 : Mt 20,22)

Valonski poznaje složeniju situaciju vezanu uz uporabu relativa, uslijed dijalektalne različitosti i slabije stabilizirane uporabe. Primjeri iz Evandjelja (na južnovalonskom) svjedoče o razlikovanju relativnih zamjenica prema funkcijama.

- VALONSKI* Aloz è viyèdje *k'* èst d'vant vos. (*Li Boune Novele da Nosse Seigneur Djezus-Cri sorlon Sint Matî* 2016: Mk 11,2)¹⁵
- Ploz-v' beûre â câllice *ku* dj' deû beûre,... (*Li Boune Novele da Nosse Seigneur Djezus-Cri sorlon Sint Matî* 2016: Mk 10,38)

Istraživanje proširenog korpusa uz primjenu odabrane metodologije upućuje na tendenciju suvremenog korištenja jedinstvene relativne zamjenice u valonskom.

Među retoromanskim idiomima osim donjoengadinskog, *valladera*, dva oblika zamjenica ima sustavno još jedino gornjoengadinski, *puter*.

- PUTER* Izan nel vih, *ch'*ais davaunt vus; (*Il Nouv Testamaint* 1861: Mt 21,2)¹⁶
- Essas vus buns da baiver il chalsch dal patimaint *cha* eau d'he da baiver? (*Il Nouv Testamaint - la Buna Nouva* 2004: Mt 20,22)

Ostatak suvremene Romanije, kojemu, dakle pripada i rumunjski, koristi istu relativnu zamjenicu za obje navedene funkcije.

U rumunjskim atributnim rečenicama koriste se svi lični načini osim imperativa. U linearnom poretku ove zavisne rečenice slijede supstancialni element koji određuju.

Preostaje nam ovdje još spomenuti dvije vrste zavisnih rečenica koje odgovaraju dvama funkcijama. Jedna od njih je *apozicija*. Apozicija ima određenu analogiju s atributom jer i ona na specifičan način određuje neki supstancialan element. Međutim, ona, za razliku od atributa, zauzima istu razinu udaljenosti od glagolske jezgre predikata kao i element koji determinira. Može s njim zamijeniti mjesto (pri čemu bi determinirani element sada postao apozicija). To, međutim, nije moguće ako je apozicija iskazana rečenicom. Zavisne rečenice koje iskazuju apoziciju rijetke su, uvedene su subordinatorima *că*, *să* i relativima, a pitanje je li ih u većini slučajeva uopće moguće pouzdano razlikovati od atributnih eksplikativnih rečenica. Pogledajmo jedan primjer.

Am o idee: să mă așez aici și să aștept. (Imam ideju: da sjednem ovdje i da čekam.)

¹⁵ *K'* je elidirani oblik zamjenice *ki*.

¹⁶ *Ch'* je elidirani oblik zamjenice *chi*.

Druga vrsta bile bi zavisne rečenice koje određuju pridjev (ili čak prilog) na način na koji atributne rečenice određuju neki supstantivalni element. Odgovarale bi francuskim zavisnim rečenicama *complétive complément déterminatif d'adjectif* ili *d'adverbe*. Inače izvrsne rumunjske gramatike zakazale su, najčešće jednostavno prešućujući ovaj sintaktički fenomen. Iznimka je Akademijina gramatika, koja govori o rečeničnim dodatcima pridjevima, *adjuncții propoziționali ai adjectivului* (*Gramatica limbii române. II Enunțul* 2008 : 112, 113). Subordinatori ovih rečenica veznici su *că*, *să* i *dacă*:¹⁷

Ion și-a cerut scuze, conștient că a făcut o greșeală. (Ion se ispričao, svjestan da je pogriješio.)

3.4. Ostale zavisne rečenice

Na kraju bismo htjeli posvetiti malo pažnje rečenicama koje iskazuju indirektan objekt i vršitelja radnje u pasivu, koje nismo mogli svrstati u gore prikazane grupe.

Zavisna rečenica indirektni objekt (completiva indirectă). Ova zavisna rečenica predstavlja indirektni objekt iskazan u sintaktičkoj strukturi rečenice rečeničnim entitetom. Nije obvezatan element i ne nalazimo ga ni u jednoj od kanonskih struktura. Stoga ove zavisne rečenice nismo mogli svrstati u rečenice primarnih funkcija. Njihovo je izdvajanje moguće uslijed funkcionalnog principa podjele zavisnih rečenica i širokog shvaćanja subordinatora, koji, osim što mogu biti uvedeni prepozicijama, imaju i fleksiju. Interpretiranje zavisne rečenice kao indirektnog objekta ovisit će i o semantizmu glagola u glavnoj rečenici. Prototipna konstrukcija je ona gdje je subordinator relativna ili neodređena zamjenica u dativu. Pogledajmo primjer.

RUMUNJSKI	Iar dacă nu vă place să slujiți Domnului, atunci alegeți-vă acum cui veți sluji:... (<i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> 2005 : Jš 24,15)
FRANCUSKI	S'il ne vous paraît pas bon de servir Yahvé, choisissez aujourd'hui <i>qui vous voulez servir</i> ,... (<i>La Bible de Jérusalem</i> 1975 : Jš 24,15)
ŠPANJOLSKI	Y si no os parece bien servirle, elegid hoy <i>a quien queréis servir</i> ,... (<i>Sagrada Biblia</i> 1999 : Jš 24,15)
TALIJANSKI	Se sembra male ai vostri occhi servire il Signore, sceglietevi oggi chi servire:... (<i>La Sacra Bibbia</i> 2023 : Jš 24,15)
VALLADER	Ma schi nun as plascha da servir al Segner, schi as decidai hoz <i>a chi cha vos vulais servir</i> :... (<i>La Soncha Scrittura</i> 1953 : Jš 24,15)
SARDSKI	Si bos dispiachet de serbire su Sennore, isseperae oje <i>a chie li deppies fachere sos teraccos</i> ;... (<i>Sa Bibbia Sacra</i> 2003 : Jš 24,15)
HRVATSKI	Međutim, ako vam se ne sviđa služiti Jahvi, onda danas izaberite <i>kome ćete služiti</i> :... (<i>Biblija</i> 1993 : Jš 24,15)

¹⁷ Teško je reći je li rečenica uvedena veznikom *dacă* ustvari indirektno pitanje.

Paralelni nam primjeri pokazuju da bi većina romanskih idioma rumunjsku zavisnu rečenicu indirektni objekt smatralo relativnom, ali da smo se i inače našli na “kliskom terenu”: služiti *komu* ili *koga* (francuski i talijanski). Primjećujemo i da je u talijanskom prijevodu infinitiv te da *vallader* i u slučaju relativne zamjenice posebno iskazuje komplementator (subordinator glasi *chi cha*).

Ove rumunjske zavisne rečenice ne pokazuju posebnosti u pogledu načina, a u linearnom poretku slijede glavnu.

Zavisna rečenica vršitelj radnje glagola u pasivu (completiva de agent). Ovim se zavisnim rečenicama iskazuje, u obliku rečeničnog entiteta, vršitelj pasivne radnje. Mogli bismo pomišljati na neku vrstu analogije s rečenicama primarnih funkcija, budući da je vršitelj radnje prije pasivne transformacije bio subjekt. Međutim ova funkcija (i kad je iskazana zavisnom rečenicom) ne pripada obvezatnima. Sama priroda odabira pasivne konstrukcije (vršitelj radnje nije poznat ili nije bitan) upućuje na to da ove rečenice neće biti posebno frekventne. Uvode se relativnom ili neodređenom zamjenicom konstruiranom s prijedlogom *de* ili *s de către*.

*Geamul a fost spart de cine a lovit puternic mingea. (Prozor je razbio onaj tko je jako udario loptu.)*¹⁸

Način ovih rečenica indikativ je ili kondicional, a u linearnom poretku slijede glavnu rečenicu.

¹⁸ Doslovno: *Prozor je razbijen od (strane) onoga tko je jako udario loptu.*